

Gyermekkori álmodom
Ezer szép emléke:
Milyen gyönyörűség
Gondolni is rátok,
Házuuk előtt bólingató
Akáciavirágok!

Szaboleska Mihály.

1942. március 4. hete.

Olvasmánytárgyalás.

IV. OSZTÁLY.

A tanítás anyaga: Mikszáth K.: „A királyné szoknyája“
c. olvasmány.

Nevelési cél: A természet is tud büntetni, ha megbántják.

I. Előkészítés. a) Számonkérés. Az előző órán olvasott olvasmány (költemény) felújítása és számonkérése.

b) Áthajlás. Voltatok-e már a határban? Mit láttatok odakint? Bizony, a magyar embert ilyenkor már a mező, a határ érdekli legjobban. Oda kívánczik szíve-lelke. Most hát menjünk ki mi is erre az órára a természetbe, legalább gondolatban, egy olvasmány szárnyán.

c) Célkitűzés. Olvassuk el Mikszáth Kálmán szép olvasmányát: „A királyné szoknyája“ című kis elbeszélését.

II. Tárgyalás. a) Az olvasmány bemutatása.

„A királyné szoknyája.“

A „Királyné szoknyája“ híres volt a palócok földjén, a Bágy mentén. Így nevezték azt a termékeny, nagy rétet, mely a Gyócsi-családé volt s melynek nem is volt párja az egész palócföldön. A természet behimezte sok, sok tarka virággal, s a esillogó Bágy volt a pántlikája.

Ugy történt, hogy Gyócsi Istók halála után Mudrik Mihályt állította maga mellé férjnek az asszony. De egy-két évre ezután ő is meghalt s ekkor történt, hogy Mudrik Mihály uram az osztásnál megrövidítette, kijátszotta a Gyócsi-árvákat, Imrét és Esztert. A saját édesleányának, Erzsinek, adta a jobbik részt, a „Királyné szoknyáját“; a mostohaárváknak pedig a rosszabbik jutott.

A szegény nyomorék Imre, az idősebbik, a Bogát-hegyet kapta. Éppen olyan púpos a jószága, mint a háta. Nyomorult egy irtvány, ez bizony nem hozza meg száraz esztendőben a vetőmagot sem. Kis húga, Eszter pedig odaszorult a „Csipkés dülőbe“. Árok hátán árok. Legelőnek se jó, még a telekkönyvbe is úgy van beírva, hogy „hasznavehetetlen.“

A tekintetes vármegye is úgy határozott, amint Mudrik uram kieszelte. Imréé a sovány Bogát, Eszteré a kavicsos ugar, Erzsie pedig a gyönyörű selyemrét, a „Királyné szoknyája“.

Szegény Imre úgy elbúsult a sorsán, de még inkább a szegény Eszterkéén... Nem csoda. Oly kicsike, vézna; aztán, Istenem, hiszen csak gyerek még!

Éppen nyugszik a nap s még a vén Bogátot is megara-nyozza. Az ott rajta az ő vetése. Elég hitványak ugyan a kalászok, de mégis csak megnöttek. A kék búzavirágok is éppen olyan szépek, mint egyebütt. Azután nem is olyan rossz a föld, ha jobban meggondoljuk, csak jól kell művelni. És legalább a víz nem viszi el, ha terem rajta valami.

De már az Eszter jussa, az csakugyan nem ér semmit, azt még szántani sem érdemes.

Éppen mellette ment az útja. Megállott és úgy nézte. És ni, olyan szép fű-bokor nőtt odalenn a kavicsok között! A „Királyné szoknyáján“ sem terem ennél különb, még annak is legszebb fodra lenne. Lement az árokba és megsímogatta a bokrot. De puha, de kedves, olyan, mint a selyembársony! Ugyan beszélgetnek-e néha ezek a fűszálak? Hát miért ne beszél-nének?...

Azután olyan furcsa az, ha valami durva láb letapossa őket, meggyűri, összegázolja, reggelre azért megint csak fölkelnek, mintha sohase lett volna semmi bajuk. Mégis különös az, hogy ezek a picike, gyöngye füvek erősebbek az emberek-nél...

Patkós csizmái alatt megcsördültek a kavicsok, a jó agyagos palócföld szép színes kövei. Imre lehajolt és tele-szedte a szüre ujját. Volt azok közt kék, sárga, piros és arany-színű. A szakadéokban alant egy nagy fekete kőnek látszott a csücske: amint a sarkával ráhágott, lehámlott belőle egy darab. Azt is a többi mellé tette; jó lesz a kis Eszternek otthon játszani.

Megkönnyebbülve folytatta útját hazafelé. Egészen meg-biztatta az a hegy, meg az az ugar.

Hiszen csak rájuk kellett nézni, hogy megelégedjék ve-lük. Még tán jól is van az úgy, hogy Erzsé lesz a selyemrét. Ma-holnap megtalál halni az apja, nem marad senkije, ő pedig itt lesz azontúl is a húga mellett. Aztán Eszter arca is sokkal szebb, kedvesebb ráadással jut annakidején főkötő alá. Bizony Isten, jól van az így, ahogy van!

Ugy elgondolkozott, hogy észre sem vette az öreg úri vadászt, aki Bogát felől közelgett, csak mikor már megszólí-totta:

— Jó estét, fiam! Hová való vagy?

— Csoltóra.

— Akkor azt is tudod, kié ez a hegyhát?

Imre elmosolyodott. Egész egyenesen mégsem veszi ma-gára, nincs mit vele dicselkedni.

— A Gyócsi Imréné — mondta kelletlenül.

Éppen a faluba értek, elválóban kérdé a vadász:

— Hol lakik az a Gyócsi Imre?

— Itt, a mostohaapjánál. Én magam vagyok az — valotta be pirulva.

— Akkor hát veled alkuszom meg.

Imre nem bírta elgondolni, mire s álmélkodva nézte, amint az idegen úr igazán utána jött a házba.

Mudrik gyanús szemekkel nézte az idegent. Attól tartott, hogy valami prókátort hozott a fiú. Hanem hiszen akkor jókor hozza már.

Erzsike mézeskalácsaival és fabábjaival játszott. A két évvel idősebb Eszter az asztalon könyökölve, sóvárogva nézte. Azután szép kék szemecskéi a bátyja felé fordultak, panaszkodóan, reménykedve, várakozólag.

A püpos észrevette s a kedvtelenség felhője futott át az arcán. Nem is figyelt az idegenre. Mudrik Mihály uram feleltetett neki.

— Micsoda? A Bogát-hegyet akarja megvenni a mostoha-fiamtól? Hallod-e Imre? No, felelj hát neki.

Imre nagy szemeket meresztett s zavarodottan, makogta:

— Nem adom a hegyemet!... dehogyan adom. Hiszen úgy sem venné az úr semmi hasznát... Én pedig megszerettem... igazán megszerettem.

Eszébe jutottak a kavicsok, amelyek szűre ujjában vannak. Elmosolyodott s egy hamiskás hunyorítással magához intette Eszterkét.

Az tündöklő arecal szökött oda s kezeivel összefogta a köténykéje két alsó csüskét: csak belefér talán, amit Imre bácsi hozott.

Imre kirakta a köveket egyenként. Félénken nézte, tet-szenek-e hűgának? Hogyne tetszenének?

— Ejnye, fiam, idehallgass hát — szólt a vadász türelmetlenül. — Nem jöttem én ide tréfálni, komoly vevő vagyok... a belédi gyáros.

— Az a gazdag ember — vágott bele élénken Mudrik — kié az üveghuta, meg a nagy majorság?

— Éppen az üveghuta hozott ide. A Bogát földjére szükségem volna az üvegesináláshoz. Nekem az a hegy sokat ér, mert közel van. Megveszem jó pénzen.

Mudrik arca olyan vörös lett, mint a skarlátposztó, de annál halványabb az Imréé. Tagadólag rázta a fejét.

Az üveghutás elmosolyodott.

— Na jó, jó... látom, hogy igazi palóc vagy... edanótél a röghöz. Akkor hát kiveszem árendába. Vagyis csak a belsejét. Szánthatod, mivelheted a tetejét, adok érte évenként ötszáz forintot.

Most már Mudrik Mihály sápadt el az irigységtől s Gyócsi Imre pirult ki az örömtől. Hiszen annyi pénzt együtt talán nincs is a világon! Ötszáz forint! Még a „Királynő szok-

nyája" sem ér annyit! Micsoda gazdag menyasszony lesz ebből a... Eszterke volt az első gondolatja.

— Eszterke! No ne vess hát! Gyere ide, lelkem.

De az Eszterke nem nevetett, makrancos arcot vágott. Hogy űm az egyik kavicsot szájába vette s megnyalogatta, ki-sült, hogy nem cukorból való.

— Hisz ezek kövek! — sóhajtá elpityeredve. — Egye meg őket! s durcásan dobta a földre valamennyit.

Hát az egyik, a fekete kő, éppen odagurult a hutás lábaihoz.

Fölvette, megkopogtatta az ujjával, a pápaszemén keresztül is megegyszer megnézegette.

— Ejnye, de finom fekete kőszén ez! Honnan hoztad?

— A kis húgom földjén egy nagy kőből törtem. Tele van annak a belseje ilyen kövekkel.

— No, fiam — mondja a hutás fölugorva — tudod-e, hogy ti gazdag, de nagyon-nagyon gazdag emberek vagytok?

Imre behunyta szemeit s nehogy fölbéredjen, nem merte kinyitni sokáig.

Pedig bizvást kinyithatta, mert színvalóság lett a dologból. Hisz mindenki tudja, hogy történt, hogy nyitották meg a csoltói kőszénbányát.

Bizony, úgy történt. Hegyek, folyók, völgyek vették itt a kezükbe ezt az osztálydolgot. Igazságot tettek.

A Bogát-hegy, meg a „Csipkes-völgye“ még szelidek voltak, Mudrik Erzsí rétvét, a „Királyné szoknyáját“ bizony nem bántották. A szegény Gyócsi-árvákat csak fölsegítették.

Hanejn az a fénylő pántlika, a Bágypatak, bizony kegyetlen. Négy álló évig egymásután öntötte el a réteket s akkora nádast növesztett a „Királyné szoknyáján“, hogy évről-évre bizvást eheti a rozsdá otthon Mudrik Mihály uram kaszapengéjét.

b) Az olvasmány gondolatesoportonkénti olvasása és megbeszélése.

Gondolatesoportok:

Gyócsiék rétvének nem volt párja a palócföldön.

Imre kint járt a Bogáton, a húga földjén.

Találkozás az úri vadással.

Imre nem akarja eladni a földjét.

Mudrik odavan az irígységtől.

Eszter fekete köve.

Imre és Eszter gazdagok lesznek.

A „Királyné szoknyáját“ évről-évre elönti a víz.

c) Elmélyítés. Aki az árvák részét elvonja, azt még a természet is megbünteti!

III. Összefoglalás.

A PACSIRTA.

„Gyere ide, szállj ide,
Te dalos pacsirta!
Nézd csak, nézd, milyen szép
Aranyos kalitka!
Jobb lesz itt, ha mondom,
Mint kicsi fészekben,
Ugy éjsz majd, éldögélsz:
Kis király se szebben.

„Köszönöm, jó fiú,
Nem kérek belőle;
Jobb nekem szegényen
A szabad mezőbe!
Nem fényes a fészkem,
Mint az a kalitka,
Boldogabb a rögben
Mégis a pacsirta.

Minden, amit kívánsz,
Teljesül egyszerre,
Szép ezüst vályúból
Ihatol kedvedre.
Nem csinálsz egyebet,
Te dalos madárka,
Csak dalolsz énnekem,
Ennyi lesz az ára!”

Fölszállok a porból
Lebegő szárnyamon,
Hirdetem a tavaszt
Szívemből, szabadon.
Dalom nem eladó,
Imádság az nékem!
Szabadságdalommal
Az Istent dicsérem!”

Pósa Lajos.

1942. március 3. hete.

Földrajz.

IV. OSZTÁLY.

A tanítás anyaga: Erdély felszíne.

Nevelési cél: Hazánk tájainak megismerése és megszeretése.

Szemléltetés: Táblai rajz, térkép, képek bemutatása.

I. Előkészítés. a) Számonkérés. Az Északkeleti-Felvidékről tanultak felújítása és számonkérése.

b) Áthajlás. Kárpátalja visszafoglalása után milyen területet kaptunk vissza az elrabolt országrészekből?

c) Célkitűzés. Ismerjük meg most Erdélyt!

II. Tárgyalás. a) Fekvése, határai. A Visótól és Aranyos-Besztercétől délre az Aldunáig és az Alföldtől keletre az ország határáig terjed a Délkeleti-Felvidék vagy másként Erdély. Legnagyobb hegyvidékünk, az ország területének egy negyedrészre (80 ezer négyzetkilométer.) Hosszú időn át Erdély néven önálló fejedelemség volt, de mindig összeköttetésben állott a testvér Magyarországgal.

b) Felszíné.

Erdély felszíne változatos. Maga is egy kis medence, amelyet minden oldalról hegyek vesznek körül. A medence nem mély, tehát nem is alföld, hanem feülsík. (Nézzük meg a magassági számokat!) Az erdélyi medencét határoló hegyeket három részre oszthatjuk: Keleti-Kárpátok, Déli-Kárpátok és a Keleti-Szigethegységre. Az erdélyi medencéből az Al-